

КОУЧИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

COACHING AS A TECHNOLOGY OF INDIVIDUAL TRAINING IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS

У статті висвітлено теоретичні аспекти, сутність та можливості коучингу як технології індивідуального навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Коучинг у дослідженні розглянуто як технологію індивідуального навчання у професійній освіті з метою розкриття особистісного потенціалу, індивідуального тренування, інструктування здобувачів для досягнення значимих цілей, мобілізації внутрішніх ресурсів, мотивації навчання, формування компетентностей, професійного становлення та розвитку особливо важливих якостей. Присвячено увагу коучингу як технології індивідуального навчання в професійній освіті викладачу-коучу, оскільки до нього висувається більш широкий спектр компетентностей і якостей, ніж до викладача традиційного навчання. Акцентовано увагу на тому, що перед викладачем-коучем постає завдання зміни підготовки і функцій для забезпечення педагогічної взаємодії, мотиваційної готовності, творчого підходу, особистісної рефлексії, ретельно підібраних методів та інструментів навчання; схарактеризовано основні вимоги до викладача-коуча, посилаючись на міжнародний стандарт Міжнародної Федерації коучингу (ICF). Коучингові компетентності викладача потребують додаткової післядипломної, неформальної, інформальної освіти та самовдосконалення. Наголошено, що у професійній освіті коучинг передбачає взаємовідносини викладача і здобувача, що ґрунтуються на засадах партнерства, довіри, співробітництва і взаємної відповідальності, а не просто навчання чи тренування. З'ясовано, що викладачам необхідні додаткові знання та компетентності для реалізації коучингу у професійній підготовці фахівців, володіння комунікаціями, емпатією, лідерськими та організаційними якостями, умінням швидко адаптуватись до змін, мотивувати здобувачів до навчання.

Ключові слова: коучинг, професійна підготовка, види коучингу, особистий потенціал, технологія індивідуального навчання, викладач-коуч.

The article highlights the theoretical aspects, essence and possibilities of coaching as a technology of individual training in the professional training of future specialists in higher education institutions. Coaching in the study is considered as a technology of individual training in vocational education with the aim of revealing personal potential, individual training, instructing applicants to achieve significant goals, mobilizing internal resources, motivating learning, forming competencies, professional development and developing especially important qualities. Attention is paid to coaching as a technology of individual training in vocational education for a teacher-coach, since a wider range of competencies and qualities is put forward for him than for a teacher of traditional education. Attention is emphasized that the teacher-coach faces the task of changing training and functions to ensure pedagogical interaction, motivational readiness, creative approach, personal reflection, carefully selected methods and tools of training; the main requirements for a teacher-coach are characterized, referring to the international standard of the International Coaching Federation (ICF). Coaching competencies of a teacher require additional postgraduate, non-formal, informal education and self-improvement. It is emphasized that in professional education, coaching involves the relationship between the teacher and the applicant, based on the principles of partnership, trust, cooperation and mutual responsibility, and not just teaching or training. It is found that teachers need additional knowledge and competencies to implement coaching in the professional training of specialists, communication skills, empathy, leadership and organizational qualities, the ability to quickly adapt to changes, and motivate applicants to study.

Key words: coaching, professional training, types of coaching, personal potential, individual learning technology, teacher-coach.

УДК 378.124

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.2.10>

Кайдалова Л.Г.,
докт. пед. наук,
професор кафедри освітніх наук,
цифрового навчання та академічного
підприємництва
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Кайдалова А.В.,
канд. фарм. наук, доцент,
магістрант
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Одним з пріоритетних завдань у закладах вищої освіти є пошук та впровадження освітніх інновацій, ефективних педагогічних технологій із метою забезпечення якісної професійної підготовки, конкурентоспроможних фахівців та всебічно розвинених особистостей в умовах сьогодення. Окреслена проблема у нашому дослідженні набуває особливої актуальності, оскільки коучинг у професійній підготовці майбутніх фахівців у закладах вищої освіти викликає дослідницький інтерес як технологія індивідуального навчання та розкриття особистісного потенціалу здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Можна з упевненістю сказати, що упродовж останніх років коучинг досліджується багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями і результати наукових доробок висвітлені у наукових працях Н. Гордієнко, О. Єфімової, В. Желанової, С. Жицької, Л. Зеленської, Л. Кульбач, Т. Леонард, Н. Міхіної, О. Нежинської, Г. Поберезької, С. Романової, О. Рудницьких, В. Сидоренко, Т. Собченко, В. Тименко, О. Хмельницької, Л. Швидун, Дж. Уїтмор та ін. У наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників спостерігаємо різні погляди на коучинг як на форму, метод чи технологію навчання.

Метою дослідження є аналіз сутності, видів і можливостей коучингу як технології індивідуального навчання у професійній освіті з подальшим упровадженням у підготовку майбутніх фахівців у закладах вищої освіти; вимоги до викладача-коуча.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті упровадження технології педагогічного коучингу в систему післядипломної педагогічної освіти В. Сидоренко наголошує на тому, що дозволяє створювати конкурентоздатне освітнє середовище в освітньому просторі регіону, розробляти і впроваджувати диференційовані, багатоваріантні, диверсифіковані за профілем програми, моделі, форми освіти дорослих з урахуванням їх фахових запитів, індивідуальних потреб, професійного досвіду тощо [14, с. 20]; С. Романова трактує коучинг як творче партнерство, що дає змогу реалізувати особистісний і професійний потенціал людини [12, с. 83]; Г. Поберезька визначає як творчу взаємодію рівноправних учасників освітнього процесу, спрямовану на виявлення та реалізацію потенціалу того, хто навчається для досягнення ним високого освітнього, професійного, соціального та особистісного розвитку [11]; Т. Борова визначає коучинг в освіті як систему заходів, спрямовану на взаємодію між учасниками освітньо-виховного процесу, з метою удосконалення професійної діяльності та підвищення якості навчання [2, с. 12]. Коучинг освіти розглядається О. Нежинською та В. Тименко серед інших видів як інструмент підвищення ефективності взаємодії в системі освіти в цілому, у всіх напрямках: педагог-студент, педагог-адміністрація, педагог-педагог (мотиваційний чинник при цьому – повага, значимість кожного, ріст і розвиток [10, с. 38].

Зупинимось на роботах науковців, що звертались до дослідження цієї проблеми і коучинг розглядали як педагогічну технологію у підготовці майбутніх фахівців [3, 7, 9-11, 13, 16]. Зокрема, Г. Г. Поберезька трактує коучинг як педагогічну технологію студентоцентричного навчання у закладах вищої освіти, що ґрунтується на організації викладачем а закладі вищої освіти ефективної міжособистісної комунікації у форматах індивідуальних занять, консультацій, науково-освітніх проєктів для: мотивування та визначення мети планування для здійснення ефективних дій; реалізації плану; завершення (рефлексії) [11, с. 103]. Дослідник Л. М. Кульбач також вбачає коучинг інноваційною педагогічною технологією студентоцентричного навчання у вищому закладі освіти, що сприяє усуненню проблем особистісного та професійного характеру шляхом мобілізації внутрішніх резервів [7, с. 469].

Слушною є думка С. Нежинської, згідно якої коучинг є сучасною технологією, яку створили для розвитку потенціалу людей і команд, задля

досягнення заздалегідь узгоджених цілей та докорінної зміни моделей поведінки, що призводить до розкриття внутрішнього потенціалу особистості [9, с. 5].

Зокрема О. Рудницьких наголошує, що у контексті вищої освіти коучинг є технологією, яка вимагає таких відносин викладача із студентами, коли завданням педагога стає організація процесу самостійного пошуку студентами оптимальних рішень та відповідей на питання, що їх цікавлять [13, с. 174]. Не можна не погодитись з М. Братко, що коучинг є технологією цільового призначення якої є допомога здобувачеві у досягненні своїх особистих освітніх цілей через розкриття внутрішнього особистісного потенціалу, що дозволяє підібрати власні способи вирішення академічних проблем [3, с. 9].

У дослідженні привертає нашу увагу коучинг у професійній підготовці майбутніх фахівців, який науковці здебільшого у своїх дослідженнях розглядають як *педагогічний, освітній, академічний*. Ми погоджуємось з науковцями Г. Кузан та Н. Гордієнко, які наголошують, що упровадження освітнього коучингу вимагає переосмислення культури викладання у вищій школі та серйозного підходу до підготовки викладачів-коучів [6, с. 84]. Разом з тим, О. Антонюк стверджує, що освітній коучинг підвищує академічну стресостійкість, заохочує академічну і внутрішню мотивацію студентів, а його застосування в освітньому процесі має позитивний ефект [1, с. 47]. Переконаливими є дослідження Г. Кузан та Н. Гордієнко, де освітній коучинг розглянуто як інноваційну технологію професійної підготовки фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери у вищій школі, і наголошують, що вона спрямована на формування особистості, готової працювати з інформацією, використовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення навчатись впродовж життя.

У роботі О. Хмельницької досліджено особливості застосування технології коучингу в процесі викладання навчальних дисциплін на практичних і семінарських заняттях, для виконання науково-дослідних завдань, курсових і дипломних робіт з метою стимулювання самостійного пізнавального пошуку, прийняття рішень, розвитку відповідальності, впевненості у власних можливостях. Ми погоджуємось з дослідницею, що в основі коучингу лежить вдосконалення та ефективне використання особистісних якостей здобувача [16, с. 316].

Зважаючи на вищевикладене та власні дослідження, коучинг у дослідженні розглядаємо як технологію індивідуального навчання у професійній освіті з метою розкриття особистісного потенціалу, індивідуального тренування, інструктування здобувачів для досягнення значимих цілей, мобілізації внутрішніх ресурсів, мотивації навчання,

формування компетентностей, професійного становлення та розвитку особливо важливих якостей.

Як свідчать результати аналізу наукових праць з досліджуваної проблеми, коучинг у підготовці майбутніх фахівців у закладах вищої освіти переважно використовуються на тренінгах, семінарах і вебінарах, телеконференціях, де проводиться індивідуальне консультування, тренування, формування компетентностей, відпрацювання вмінь і навичок, розвиток професійно важливих та особистісних якостей тощо.

Запропонована технологія індивідуального навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців призначена для розширення можливостей людей, які усвідомлюють потребу у змінах і ставлять перед собою завдання професійного та особистісного росту. Безперечно, що упровадження індивідуальних технологій навчання передбачає зміни форм комунікації в навчально-виховному процесі, прийомів і засобів комунікативної діяльності, спрямованої на формування у майбутніх фахівців професійних та комунікативних компетентностей.

Звертаємо увагу, що за формою проведення найбільш поширеними є індивідуальна та групова форма коучингу, а серед основних видів: педагогічний, академічний, освітній, адміністративний, лайф коучинг, бізнес-коучинг, селф-коучинг, спортивний коучинг та ін. *Селф-коучинг* є формою самостійного розвитку та досягнення цілей за допомогою методик коучингу, без професійного коуча; *лайф-коучинг* допомагає людям досягти поставлених цілей з метою вдосконалення та покращення життя; *бізнес-коучинг* спрямований на успіхи та ефективні результати в бізнесі, посилення мотивації співробітників; *кар'єрний коучинг* для досягнення швидкого кар'єрного успіху; *спортивний коучинг* для досягнення високих спортивних результатів та інші.

Нами зафіксовано, що коучинг у професійній освіті проводиться з метою розкриття особистого потенціалу, посилення мотивації до навчальної діяльності, розгляду теоретичних і практичних питань, професійного становлення, з організації самостійної роботи тощо. При впровадженні індивідуальних технологій у професійну підготовку необхідно враховувати потреби і запити здобувачів, рівень підготовки, можливість вибору при виконанні завдань тощо.

Слід також наголосити, що у дослідженні коучингу як технології індивідуального навчання в професійній освіті привертає нашу увагу викладач-коуч, оскільки до нього висувається більш широкий спектр компетентностей і якостей, ніж до викладача традиційного навчання, оскільки крім професійних функцій він виконує функції наставника, тренера, фасилітатора, консультанта, що допомагає здобувачеві зрозуміти свої цінності,

сильні та слабкі сторони, організувати навчання та покращувати якість навчання здобувачів.

Ми погоджуємось з О. Нежинською та В. Тименко, які рекомендують вимоги до особистості коуча у вимірі професійних стандартів Міжнародної Федерації коучингу (ICF), сформовані в базові компетентності, на яких будується діяльність коуча: 1) створення фундаменту; 2) спільне створення взаємин; 3) ефективна комунікація; 4) фасилітація навчання і результатів [9].

У педагогічній діяльності викладач-коуч обирає та впроваджує методики індивідуального навчання з урахування вікових особливостей та рівня підготовки здобувачів. Викладач-коуч під час сесій (30-90 хвилин) слухає, допомагає аналізувати ситуації і формулювати план дій; застосовує індивідуальний підхід, сприяє розумінню цілей навчання і цінностей здобувачів; володіє навичками комунікації, емпатії, зняття напруги у навчанні, вибору варіанту дій тощо.

Нами було проведено бесіду з викладачами кафедри освітніх наук, цифрового навчання та академічного підприємництва Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та магістрантами Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, під час якої з'ясовано, що викладачам необхідні додаткові знання та компетентності для реалізації коучингу у професійній підготовці фахівців. Опитувані наголошують на необхідності володіння комунікаціями, емпатією, лідерськими та організаторськими якостями, уміннями швидко адаптуватись до змін, мотивувати здобувачів до навчання.

На наш погляд, викладачі-коучі можуть здобувати освіту з коучингових компетентностей в Університеті розвитку коучингу (сертифікат ICF), Міжнародній академії професійного коучингу, Міжнародній Федерації коучингу (в Україні з 2017 р.), здобувати навички і компетентності на курсах підвищення кваліфікації у провідних зарубіжних та вітчизняних закладах освіти; вебінарах, тренінгах, коучингах, майстер-класах тощо.

Висновки. У ході дослідження проаналізовано теоретичні аспекти коучингу, його роль у професійній підготовці майбутніх фахівців як технології індивідуального навчання. З'ясовано, що коучинг може бути використано в професійній підготовці здобувачів завдяки тому, що увібрав в себе все краще від психологічного консультування, тренінгів, наставництва, консалтингу та менеджменту, водночас будучи якісно новою технологією індивідуального навчання для формування професійних компетентностей та розкритті особистого потенціалу. Можемо констатувати, що викладач-коуч потребує подальшого розвитку, оскільки повинен володіти не тільки професійною освітою, а й психологічними знаннями та коучинговими компетентностями, інноваційним та критичним мисленням

та позитивним ставленням до освітніх інновацій, здатним швидко упроваджувати їх у професійну підготовку майбутніх фахівців, що потребує додаткової післядипломної, неформальної, інформальної освіти та самовдосконалення.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним видається більш детальне дослідження коучингу як індивідуальної технології навчання, підготовки сучасного викладача-коуча, розвиток його компетентностей та якостей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонюк Олена. Використання освітнього коучингу для зменшення навчального стресу та посилення академічної мотивації студентів під час війни: теоретичний аспект. *Український педагогічний журнал*, (3). С. 44-54
2. Борова Т.А. Концепція освітнього коучингу. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми виховання і спорту*. 2011. №12. С.12-13.
3. Братко М. Академічний коучинг: зміст поняття та сутність діяльності. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія*. 2022. № 37. Р. 6-13. [tps://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.371](https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.371)
4. Єфімова О., Жицька С. Коучинг як складова особистісно-орієнтованого навчання у професійній підготовці студентів вищих навчальних закладів. *Науковий огляд*. 2017. № 4 (36). С. 103-112.
5. Желанова В. В. Реалізація коучингового підходу в професійній підготовці майбутнього педагога: аспект рефлексіогенезу. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. №1 (180). С. 47-58.
6. Кузан Г., Гордієнко Н. Освітній коучинг як інноваційна технологія професійної підготовки фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери у вищій школі. *Молодь і ринок*, 2019. № 3.С. 81-85.
7. Кульбач Л., Швидун Л., Міхіна Н. Освітній коучинг як ефективна технологія навчання здобувачів освіти досягненню життєвого успіху. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 6 (12). С. 469.
8. Мартинова Н. С., Носаченко І. М. Роль тренінгових технологій в професійній підготовці майбутніх менеджерів туризму. *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. № 1 (5). [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/martynova.htm.
9. Нежинська О. О., Тименко В. М. Використання коучингу в системі вищої освіти України. *Вісник післядипломної освіти*, 2015. Вип. 15(28). С. 236-245.
10. Нежинська О., Тименко В. Основи коучингу: навч. посіб. Київ. Харків, 2017. С. 38-39.
11. Поберецька Г. Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання У ВНЗ. *Технологія і техніка друкарства*. 2017. 4(58). С. 99-105.
12. Романова С. М. Коучинг як нова технологія в професійній освіті. *Вісник. Нац. авіац. ун-ту. Серія Педагогіка. Психологія*. 2010. Вип. 3. С. 83-86.
13. Рудницьких О. В. Коучинг як інтерактивна технологія в освіті. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія*. 2014. № 2. С. 173-176.
14. Сидоренко В.В. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. Донецьк. 2014. № 3 (14). С. 13-19.
15. Собченко Т., Зеленська Л. Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи з вибіркової навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті». Х.: ХНПУ ім.Г.С. Сковороди, 2023. 27с.
16. Хмельницька О. С. Коучинг як сучасна технологія підвищення ефективності навчального процесу. *Молодий вчений*. №6(46), 2017. С. 315-319.